

Kaunokirjallisuuden Finlandia-ehdokkaiden julkistustilaisuus 9.11.2023

Palkintolautakunnan puheenjohtaja Kirsi Raninin puhe

Hyvät kirjallisuuden ystävät, kära vänner av litteratur!

Finlandia-juhluvuoden kaunokirjallisuuden valintalautakunta on tehnyt päätöksensä. Olemme tehtävänannon mukaisesti valinneet kuusi ansiokasta kaunokirjallista romaania kilvoittelemaan vuoden 2023 Finlandia-palkinnosta.

Valintalautakuntaan, tuttavallisemmin raatiin, ovat kanssani kuuluneet kirjakauppias ja galleristi Eira Sillanpää sekä elokuvatuottaja Ilkka Matila. On ollut suuri kunnia ja etuoikeus olla heidän kanssaan yhteisessä Finlandia-kuplassa, salaisessa tehtävässä, jonka yksityiskohdista olemme voineet puhua vain keskenämme.

Tällä salaisella tehtävällä on ollut vain yksi tavoite: löytää kuusi ansiokasta suomalaista romaania, joista professori ja taiteilija Jorma Uotinen valitsee tämän vuoden Finlandia-voittajan. Mutta miten määritellä ansiokas?

På varje möte har vi funderat över vad som gör en skönlitterär roman utomordentlig. En roman kan vara fin till sin form eller sitt språk eller väcka djupa känslor eller beskriva intressanta tankegångar, men vilken kombination av dessa egenskaper gör den utomordentlig? En sak var klar: 'utomordentlig' är inte liktydigt med 'bäst'.

Ei ole olemassa vuoden parasta kirjaa, on vain erilaisia kaunokirjallisia taideteoksia, joita kukin lukija arvioi omista lähtökohdistaan käsin.

Raatina me linjasimme, että ansiokas romaani puhuttelee tässä ajassa, mutta kestää myös aikaa. Se on kieleltään, rakenteeltaan, lähestymistavaltaan ennemmin uudistava kuin toistava. Meidän mielestämme ansiokkaan romaanin tuli myös koskettaa, mennä ihon alle, jättää vahva muistijälki.

Tietenkin ajan mukaisesti kysyimme myös tekoälyltä, miten määritellä ansiokas kaunokirja. Saimme vastaukseksi kelvollisia osa-alueiden määrittelyjä ja loppukaneetin: "Kaiken kaikkiaan ansiokas kaunokirjallinen romaani ei vain kerro tarinaa, vaan se tekee sen tavalla, joka resonoi lukijoiden kanssa ja jättää pysyvän vaikutelman." Olimme siis samoilla jäljillä.

Luku-urakkamme sujui puoliväliin asti hyvin hallitusti. Olimme kuin lukupiiri, jonka kokoontumisissa puhuttiin kirjojen lisäksi myös oman elämän kuulumisista. Eira meni naimisiin, Ilkka kävi filmiasioissa Ukrainassa ja minä aloitin talviuinnin. Sitten koitti syyskuu ja postimies soitti useasti päivässä. Enää ei voinut sovittaa Finlandia-luku-urakkaa muun elämän lomaan, vaan siitä tuli päivän pääaktiviteetti.

Kaunokirjallisuuden Finlandia-palkintoa tavoitteli tänä vuonna yli 150 romaania. Tähän joukkoon mahtui ymmärrettävästi teoksia laidasta laitaan. Perinteisen tavan mukaisesti kirjat luettuumme luokittelimme ne kolmeen kategoriaan.

Vihreät kirjat täyttivät ansiokas-kriteerimme ja olivat potentiaalisia finalisteja. Keltaiset kirjat tarjosivat hyvän lukukokemuksen, mutta jotain puuttui ja usein ne kaikkosivat mielestä muutamassa viikossa. Jos salaisuuden verho ei estäisi minua kertomasta tarkemmin, suosittelisin keltaisia kirjoja Kirsin Book Clubin blogissa. Punaisista kirjoista vaikenen kaikkialla.

Skönlitteraturens styrka är att den utvidgar läsarens perspektiv, öppnar annorlunda tankegångar och olika värderingar. Den ger insikt i olika livsöden, forna tider och andra kulturer. Inte minst betydelsefullt är hur vi genom skönlitteratur kan skapa gemenskap och förståelse mellan människor.

Puolen vuoden aikana raatilaisten maailmankuva laajeni ja joiltain osin varmasti muuttuikin.

Henkilökohtaisesti minua järkytti, kuinka monessa kirjassa romaanihenkilöiden mieli sairastui. Luimme kymmeniä kuvauksia mielen järkkymisestä eri aikakausina, eri tilanteissa, eri ikäisillä. Koskettavissa ja riipaiseissa kuvauksissa havahdutettiin kaunokirjallisin keinoin, miltä sairastuneiden maailma näytti heidän silmillään katsottuna. Nämä teokset olivat rankkaa luettavaa sekä yksilö- että yhteiskunnallisella tasolla.

Helppoa ei ollut lukea sodastakaan. Enää romaaneissa ei ole aikalaistarinoita, vaan sodan yllättävistäkin aspekteista kirjoittavat yhä nuoremmat kirjailijat. Näitä kirjoja ei voinut lukea ilman, että mieli sitoit ne yhteen nykyisten maailmantapahtumien kanssa.

Sukelsimme myös monenlaisten suhteiden sokkelikkoon. Oli lasten ja vanhempien suhteita, parisuhteita, eläinsuhteita, avoimia suhteita. Onnelliset suhteet olivat harvassa ja jokainen onneton suhde oli onneton omalla tavallaan. Välillä teki mieli neuvoa fiktiivisiä hahmoja: älä juo, unohda Tinder.

Tämän vuoden kaunokirjasadon perusteella elämä on synkkää, täynnä harmaan sävyjä. Pohjalla kuitenkin kytee toivoa, pieniä valonkipinöitä, jotka leimahtavat liekkiin, kun joku ymmärtää, kun joku hyväksyy, kun joku rakastaa.

Kokoonnuimme viime viikolla valitsemaan kuusi finalistia. Olin kerännyt pöydälle kaikki ne kirjat, jotka olimme kuuden kuukauden aikana merkinneet vihreiksi. Näitä olimme viimeisen viikon aikana lukeneet uudelleen ja tiesimme, että valinta ei olisi helppo. Me emme taistelleet toisiamme vastaan, vaan yritimme yhdessä löytää parhaan mahdollisen ratkaisun. Neljän tunnin jälkeen olimme valmiita.

Kaiken tämän teimme Kirjasäätiön Elina Lahdenkaupin lempeässä ohjauksessa. Lämmin kiitos Elina! Haluan kiittää myös Kirjasäätiön hallitusta Eiran, Ilkan ja minun valitsemisesta raatiin. Tämä on ollut suuri kunnia ja todella ainutlaatuinen kokemus.

Eiraa ja Ilkkaa en tuntenut ennen huhtikuuta, nyt kutsun heitä ystävikseni. Olen onnellinen, että saimme jakaa tämän inspiroivan tehtävän. Kiitos kaikista nauruista, kiitos kirjoista keskustelemisen elämää muuttavasta taiasta.

Nyt on aika. Nu kör vi.

Valintalautakuntamme on yhteisesti päättänyt ehdottamaan seuraavia teoksia ehdolle vuoden 2023 kaunokirjallisuuden Finlandia-palkinnon saajaksi.